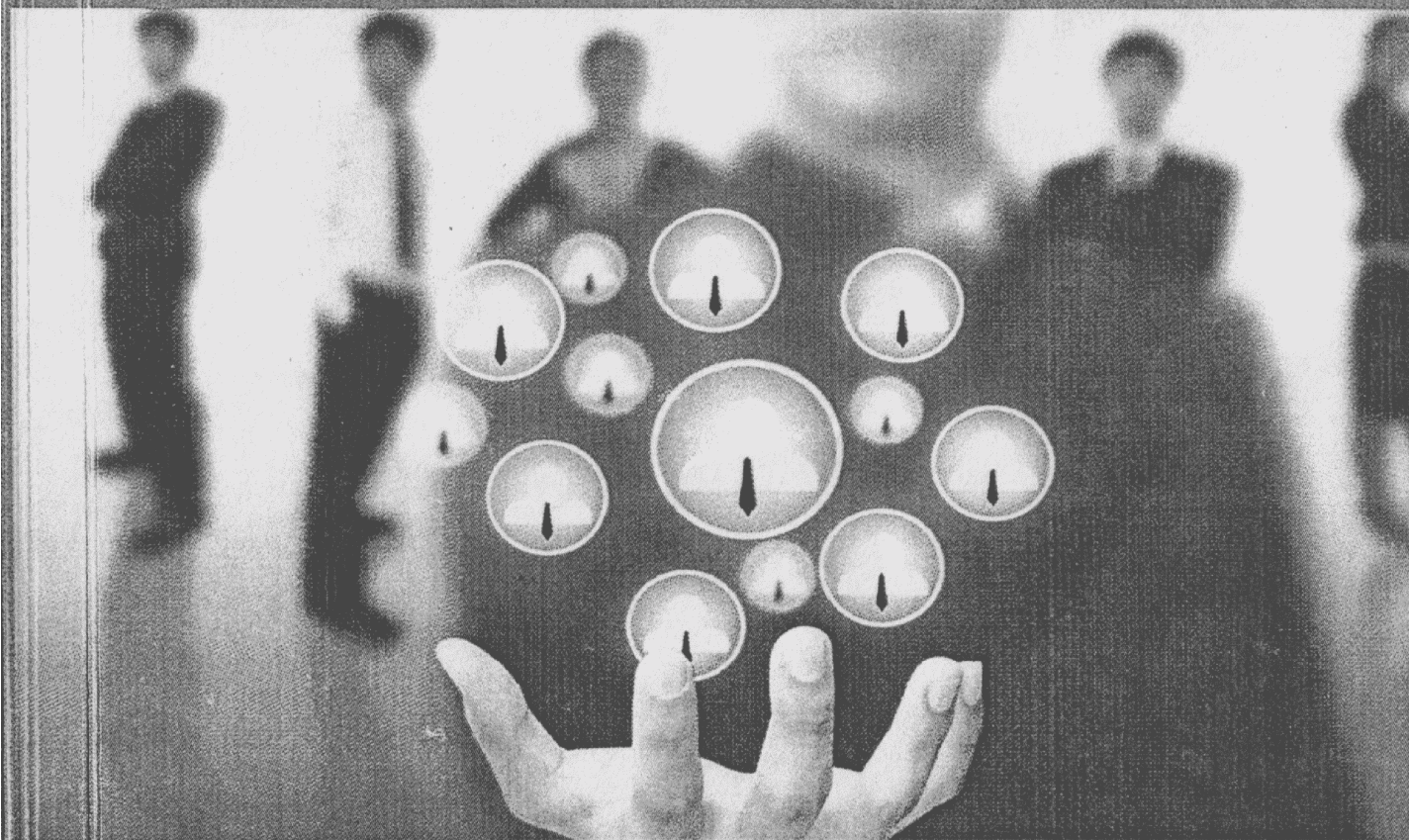

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ "ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ"

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У КОНТЕКСТІ ЇХНЬОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
МОЛОДИХ УЧЕНИХ ТА СТУДЕНТІВ**

м. Переяслав-Хмельницький

УДК 378,178

ББК 74.58

Т 33

Рекомендовано Вченою радою
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет імені Григорія Сковороди»
(протокол № 10 від 23 червня 2015 р.)

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ
ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ У КОНТЕКСТІ ЇХНЬОГО ПРОФЕСІЙНОГО
РОЗВИТКУ: зб. наук. праць молодих учених та студентів /
наук. ред. І.І. Доброскок. – Переяслав-Хмельницький,
2015. – 442 с.**

Тексти доповідей друкуються в авторській редакції
(мовою оригіналу)

Відповідальні за випуск: Ключ Л.В.,

Збірник наукових праць містить результати досліджень науковців, викладачів, наукові пошуки молодих учених, аспірантів, магістрантів з проблем формування професійної компетентності майбутніх фахівців, тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Професійна освіта в Україні та світі в контексті імплементації Закону України «Про вищу освіту»» 28-29 травня 2015 року.

© ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди», 2015

ЗМІСТ

Доброскок І.І.

Формування професійної компетентності
й особистості майбутнього фахівця в системі
неперервної освіти: виклики часу 5

Моторіна В.Г., Михайленко І.В.

Дослідження підходів до визначення
поняття «змішане навчання» в ВНЗ 9

Навальна М.І.

Функціонально-стилістичні параметри
та професійне використання термінологічної
лексики різних галузей знань 19

Багно Ю.М., Верета А.Р.

Технологічні аспекти розвитку
педагогічної творчості особистості 21

Баранчук І.А.

Організаційно-педагогічні умови формування
педагогічної культури магістрів-товарознавців 27

Баштова С.М.

Професійний саморозвиток фахівця
як педагогічна проблема 35

Білорус Д.С.

Педагогічні особливості формування фахівців
для сфери туризм 41

Василенко Г.М.

Формування професійної компетентності
майбутніх документознавців 49

Верета Л.Р.

Сутність понять поняття «професійні вміння»
та «професійні навички» 54

Войтюк В.О.

Формування у майбутніх документознавців
вмінь і навичок самостійної роботи
засобами бібліотечних технологій 58

Волошин Р.М.

Формування конкурентоздатності майбутніх
товарознавців в процесі фахової підготовки 63

власну професійну діяльність відповідно до стандартів і вимог на національному, європейському та світовому ринках праці.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Навч. – метод. видання. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
2. Закон України «Про вищу освіту». – К., 2014.
3. Нормативно-правові документи з питань вищої освіти / За ред. Я.Я. Болюбаша. – К.: НМЦ Мінагропром, 2004. – 304 с.
4. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003-2004 рр.) / За редакцією В.Г. Кременя, – Тернопіль: Тернопільський держ. пед. ун-т імені Володимира Гнатюка, 2004. – 147 с.
5. Професійна освіта / Уклад. С.У. Гончаренко та ін.; За ред. Н.Г. Ничкало. – К., 2000.
6. Пуховська Л.П. Компетентнісний підхід у педагогічній освіті: європейський досвід / Л.П. Пуховська // Післядипломна освіта в Україні. – № 2. – 2010 р. – С. 77.
7. Слєпкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: Навч. посіб. – К.: Вища школа, 2005. – 250 с.

Валентина Моторіна, Ірина Михайленко **ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ» В ВНЗ**

Анотація. У статті проаналізовано сучасний стан вищої освіти, розглянуто термінологія змішаного навчання, різні підходи до визначення поняття «змішане навчання», наголошується на ролі ІКТ у інтеграції аудиторної та поза аудиторної роботи студентів, визначено переваги та недоліки змішаного навчання, сформульовано позитивні риси моделі змішаного навчання, вказуються напрями подальших досліджень.

Ключові слова: вища освіта, ІКТ (інформаційно-комунікативні технології), дистанційне навчання, змішане навчання, навчальний процес, модель змішаного навчання.

Аннотация. В статье проанализировано современное состояние высшего образования, рассмотрены терминология смешанного обучения, различные подходы к определению

поняття «смешанное обучение», отмечается роль ИКТ в интеграции аудиторной и внеаудиторной работы студентов, определены преимущества и недостатки смешанного обучения, сформулированы положительные черты модели смешанного обучения, указываются направления дальнейших исследований.

Ключевые слова: высшее образование, ИКТ (информационно-коммуникативные технологии), дистанционное обучение, смешанное обучение, учебный процесс, модель смешанного обучения.

The article analyzes the current state of higher education, considered the terminology blended learning, different approaches to the definition of «blended learning», stressed the role of ICT in the integration of classroom and extracurricular work of students, identified advantages and disadvantages of Blended Learning, formulated positive features blended learning model, indicate directions for future research.

Key words: higher education, ICT (information and communication technologies), distance learning, blended learning, education process, blended learning model.

Постановка проблеми. Згідно з Болонською декларацією, вища освіта має стати загальною, безперервною, з урахуванням індивідуальних особливостей тих, хто навчається, та умов їхнього навчального середовища. Створення передумов для організації професійного безперервного навчання протягом всього життя (lifelong learning) – завдання, розв'язання якого має забезпечити постійне фахове вдосконалення та конкурентоспроможність майбутніх фахівців України. Вхідження України до європейського простору вищої освіти ставить вищі навчальні заклади перед необхідністю реформування системи освіти, її удосконалення та підвищення якості і конкурентоспроможності випускників на європейському ринку праці. На особливу увагу заслуговує проблема модернізації вищої освіти, забезпечення науково обґрунтованих змін у стратегіях і структурі освітньої галузі в цілому, пошук нового змісту, методів, форм навчання і технологій реалізації цих змін при підготовці майбутніх фахівців. Система освіти в контексті інформатизації за останні роки зазнає істотних змін у зв'язку з розвитком і практичним використанням нових інформаційно-комунікаційних

технологій (ІКТ): практика електронного навчання (E-learning), ресурсно-орієнтованого навчання (Resource Based Learning) широко використовується в системі освіти у зарубіжних та вітчизняних вищих навчальних закладах України. Активно розробляється концепція дистанційної освіти, що передбачає розробку різних технологій, у тому числі технології змішаного навчання (blended learning). Застосування технологій у навчанні сприяє розвитку індивідуальних ресурсів студентів та викладачів, формує навички самостійного мислення, ініціативність і відповідальність за виконану роботу, а також знижує психологічні навантаження на студентів і викладачів у процесі взаємного обміну знаннями. Основна мета реалізації blended learning полягає в об'єднанні переваг традиційного очного та дистанційного навчання. Використання технологій змішаного навчання в освітньому просторі є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробкою теоретичних основ дистанційного навчання займалися О.О. Андреев, Н.В. Морзе, В.М. Кухаренко, В.В. Олійник, Є.С. Полат, О.В. Рибалко, Є.М.Смирнова-Трибульська, А.В. Хуторський та інші вчені. Проблеми впровадження інформаційних і комунікаційних технологій у навчальний процес досліджують В. Биков, М. Жалдак, М. Кадемія та ін. Дослідження комплексу проблем, пов'язаних з комп'ютерною підтримкою навчання математики, започатковано у роботах М.І. Жалдака, О.Б. Жильцова, В.І. Ключка, С.А. Ракова, М.В. Рафальської, О.В. Співаковського, Н.В. Сергієнко, Ю.В. Триус, А.И. Яковлева та ін.

Практично усі дослідники звертали увагу на те, що використання інформаційних технологій в навчальному процесі має високу ефективність. Інформаційні технології не тільки полегшують доступ до інформації і відкривають можливості варіативності навчальної діяльності, її індивідуалізації та диференціації, але і дозволяють повному організувати взаємодію всіх суб'єктів навчання.

Мета статті – розглянути термінологію змішаного навчання дослідити різні підходи до визначення поняття «змішане навчання», визначити переваги та недоліки змішаного навчання, сформулювати позитивні риси

моделі змішаного навчання, вказати напрями подальших досліджень.

Виклад основного матеріалу. Автоматизація на основі застосування інформаційних технологій проникає у всі сфери життя сучасного суспільства, пов'язані з використанням і переробкою інформації. Помітнішою стає тенденція до інформатизації сфери освіти – створюються електронні підручники, розробляються автоматизовані системи навчання.

Аналіз останніх досліджень вітчизняних та зарубіжних авторів показав, що одним із перспективних підходів до організації навчального процесу є модель інтеграції технологій навчання: традиційного та дистанційного (рис. 1). Процес навчання, за якого традиційні технології навчання поєднуються з інноваційними технологіями електронного, дистанційного та мобільного навчання, називають «змішаним навчанням» (blended learning) [6].

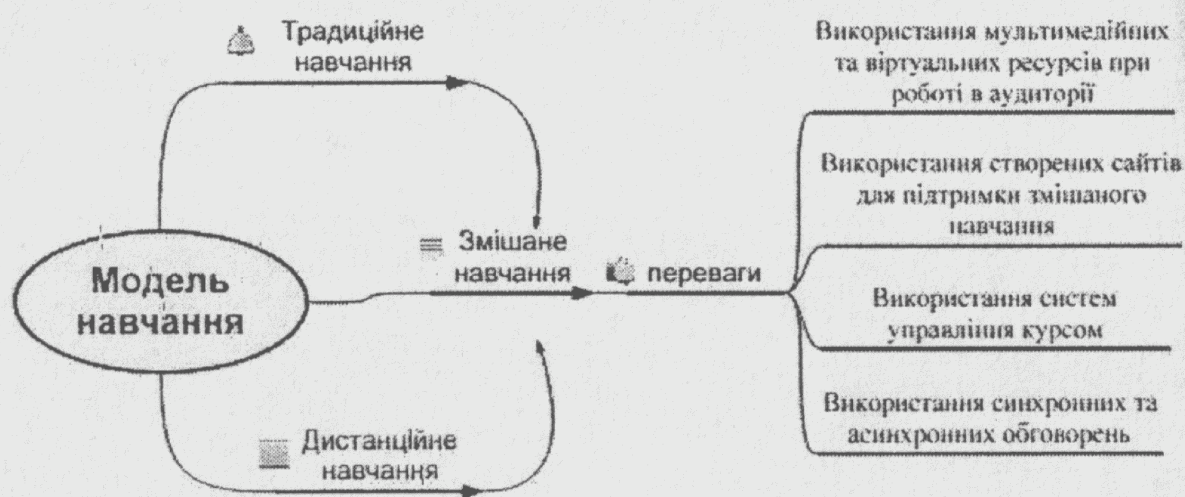

Рис. 1 Модель змішаного навчання

Змішане навчання – є однією з найперспективніших інновацій, яка здатна вирішити чисельні проблеми освітянської системи. Звичайно, система змішаного навчання ще недостатньо опрацьована, а тому неоднозначно сприймається багатьма педагогами. Її повне теоретичне обґрунтування та запровадження у практику навчання – справа майбутнього. Але вже сьогодні є очевидним, що змішане навчання як ніяке інше закладає нові умови діяльності викладачів та студентів, є діючою моделлю активізації інтелектуальної

діяльності та розвиваючих прийомів навчання. Змішане навчання зобов'язує до використання різноманітних форм викладання, що має вплив на ефективність сприйняття студентами навчального матеріалу. Таке навчання стає для всіх її учасників – і викладачів, і студентів – школою співпраці та взаємодії, що допомагає разом просуватися до спільної мети.

Змішаний напрямок навчання ґрунтується на положенні про діалектичну взаємопов'язаність предметоцентризму і інтеграції, які є взаємообумовленими. Предметоцентризм є зовнішня форма внутріпредметної інтеграції. Змішане навчання передбачає поєднання предметного та інтегративного навчання, де інтеграція виступає як шлях модернізації освіти, посиленням її теоретичних основ на базі загальнонаукових ідей.

Його принципами є: орієнтація навчання на сьогоденні вимоги суспільного розвитку, формування цілісної системи знань, єдиної картини світу, наукового світогляду, поєднання інтегративного й диференційованого підходів до навчання, безперервність освіти та її вихід на рівень професійної освіти [5].

Для того, щоб теоретично обґрунтувати сутність поняття «змішане навчання» або «комбіноване навчання» було проаналізовано ряд наукових праць, присвячених проблемі упровадження технології «blended learning». При цьому було встановлено, що сучасна наукова література неоднозначно тлумачить це поняття, що пов'язано насамперед з перекладом «blend» (англ.): «змішувати», «сполучати», «комбінувати» та ін. Тому «blended learning» перекладають як «змішане навчання», «комбіноване навчання», а іноді «гнучке» та навіть «гібридне».

По-різному розглядають вказані автори і сам процес («blending»): наприклад, Н.В. Рашевська [7] – як поєднання традиційних технологій навчання з інноваційними технологіями електронного, дистанційного та мобільного навчання; Є.М. Смирнова-Трибульська [8] – як інтеграцію очного та дистанційного навчання; М.В. Коваль і Б.І. Шуневич [4] – як поєднання мережевого електронного і традиційного навчання. Н.М. Болюбаш [2] розглядає поняття «змішане навчання», «комбіноване навчання»,

«гібридне навчання» як синоніми та розуміє під ними поєднання дистанційного та електронного мережевого навчання з традиційними формами навчання: очною та заочною.

Отже, сутність технології «blended learning» у зарубіжній літературі визначається як «змішування різних навчальних середовищ і поєднує в собі традиційне навчання «face-to-face» у аудиторії та методи з більш комп'ютерно-опосередкованою діяльністю» [9].

Схематичну модель «blended learning» подамо наступним рисунком (рис. 2) [3]:

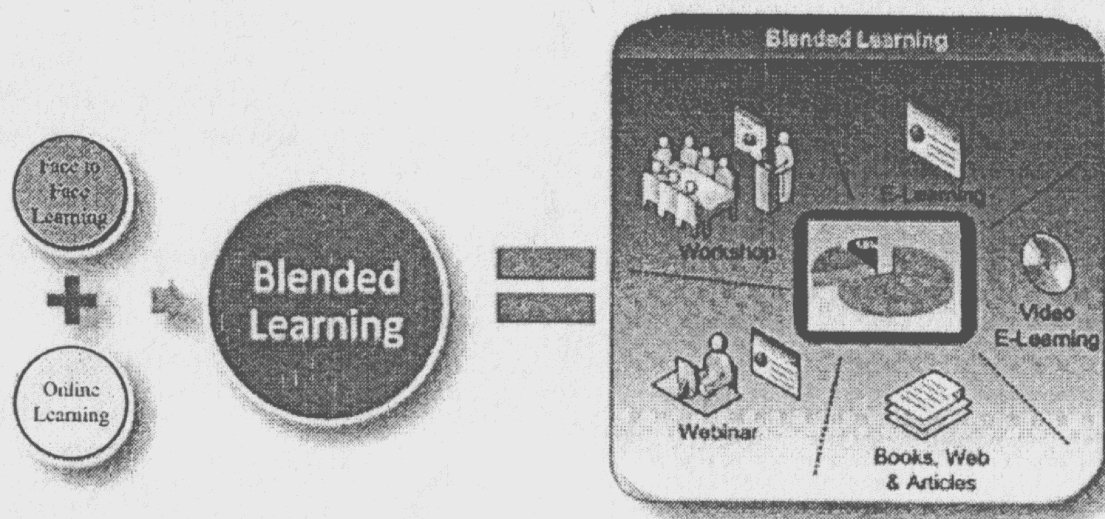

Рис. 2 Модель «blended learning»
з погляду закордонних науковців

Теоретичне обґрунтування сутності поняття «blended learning» отримало свій розвиток у працях таких вітчизняних науковців, як Ю.В. Триуса, А.М. Стрюка, О.Ф. Мусійовської, Т.І. Ковалю та ін.

Змішане навчання допускає збереження загальних принципів побудови традиційного навчального процесу. Таке навчання є моделлю використання розподілених інформаційно-освітніх ресурсів в очному навчанні із застосуванням елементів асинхронного й синхронного дистанційного навчання – тобто доповнююча модель, в якій он-лайн сесія є доповненням до традиційного курсу.

Інший підхід до класифікації моделей змішаного навчання стосується виділення у них структурних елементів. Зокрема, Дональд Кларк виділяє чотири рівні інтеграції елементів у моделі змішаного навчання:

✓ *рівень елементів* – найнижчий рівень інтеграції, при якому елементи змішаної моделі навчання майже повністю взаємозамінні;

✓ *інтегрований рівень* відрізняється наявністю взаємозв'язку між елементами моделі змішаного навчання. При цьому кожен елемент повинен проектуватися з урахуванням усіх інших.

Обов'язковою для інтегрованих моделей змішаного навчання є:

- єдність стилю оформлення елементів моделі;
- перехресні посилання між загальними частинами змісту різних елементів моделі;
- вхідний і вихідний контроль у рамках одного елемента;

✓ *рівень педагогічної комунікації* характеризується наявністю особистого чи опосередкованого електронного середовища спілкування між студентами та викладачами;

✓ *рівень освітнього середовища* – найвищий рівень інтеграції елементів моделі змішаного навчання, при якому внутрішні зв'язки між ними забезпечують їх органічне включення в освітній простір навчального закладу в цілому[1].

Серед *позитивних рис моделі змішаного навчання* можна назвати наступне:

1. Викладач доступний не тільки під час аудиторного заняття: спілкування з викладачем відбувається як в аудиторії, так і поза нею. За такої моделі консультацію викладача можна отримати за допомогою електронної пошти, поспілкуватися на форумі та в чаті. Розклад викладача завжди можна побачити на сторінці системи дистанційного навчання.

2. Навчатися можна в будь-якому місці та в будь-який час: матеріали в системі змішаного навчання можуть бути викладені як в онлайн, так і в оффлайн режимі. Всі матеріали компактно розташовані й немає потреби витрачати час на пошуки потрібного матеріалу в іншому місці. Матеріали завжди можна опрацьовувати в зручному для себе темпі в бібліотеці, вдома, Інтернет-кафе.

3. Індивідуальний контроль за навчанням: викладач має можливість спостерігати за прогресом, часом

виконання завдань та ритмом роботи кожного студента. Такі дослідження дають можливість будувати певний графік навчання студентів та консультувати кожного студента окремо. З іншого боку, студенти також мають можливість контролювати свою успішність, ліквідовувати заборгованості та покращувати свої результати.

4. **Навчальні матеріали багаторазового використання** дозволяють викладачеві удосконалювати, доповнювати та змінювати розроблені раніше навчальні матеріали, що робить процес навчання кожного року відмінним від попереднього.

5. **Розмаїття дидактичних підходів:** кожна людина особлива і процес учіння у кожного відбувається по-різному. Хтось краще сприймає зорову інформацію, хтось – слухову. Модель змішаного навчання враховує всі ці особливості, оскільки дозволяє включати в курс аудіо-або відео лекції, графіку тощо [6].

Для впровадження моделі змішаного навчання в освітній процес доцільним є наступне:

1. **Використання мультимедійних та віртуальних ресурсів при роботі в аудиторії.** До таких ресурсів відносять відео, віртуальні екскурсії, інтерактивні Web-сайти, пакети програмного забезпечення. Такий тип навчання застосовується в тому випадку, якщо студенти не мають доступу до мережі за межами аудиторії. В аудиторії традиційне навчання поєднується з навчанням у мережі, а вдома студенти можуть опрацьовувати матеріал, використовуючи відео та аудіоматеріалами. Використання в аудиторній роботі пакетів програмного забезпечення робить процес навчання ще більш ефективним та унаочненим.

2. **Використання створених сайтів для підтримки змішаного навчання.** Викладач може самостійно створити сайт, за допомогою якого буде відбуватися підтримка взаємозв'язку між викладачем і студентами. Зайшовши на сайт, можна переглянути свої оцінки, визначитися з датою та місцем контролю, зокрема перескладання того чи іншого матеріалу.

3. **Використання систем управління курсом.** До таких систем слід віднести платформи підтримки

дистанційного навчання, використання яких в процесі навчання збагачує сам процес та допомагає організувати роботу за моделлю змішаного навчання. В таких системах можна розташовувати всю інформацію про навчання: розклад, теоретичний матеріал, робити унаочнення, журнал успішності, різноманітні тести, видавати завдання та збирати всю інформацію. Розміщений завчасно лекційний матеріал дозволить студентам ознайомитися з темою та з'ясувати незрозумілі питання ще до повного вивчення теми. Можливість архівного збереження файлів дозволяє студенту звернутися в будь-який момент до призабутого матеріалу.

4. Використання синхронних та асинхронних обговорень. Застосування обговорень при вивченні теми робить процес навчання більш насиченим. Наприклад, дискутуючи в синхронному режимі, відбувається емоційний зв'язок між студентами та викладачем, що є необхідним елементом у формуванні особистості. А проводячи дискусії асинхронно, кожен учасник може подумати й ґрунтовно викласти свої міркування з приводу поставленої проблеми [6].

Не викликає сумніву, що в умовах змішаного навчання змінюється зміст діяльності викладача – він стає активним розробником технології навчання, що, з одного боку, підвищує його творчу активність, а з іншого – вимагає високого рівня технологічної і методичної підготовленості. Викладач, поряд із розробкою традиційних навчально-методичних комплексів, має розробляти і власні електронні освітні ресурси (електронні підручники та посібники, освітні веб-сайти, репозитарії та електронні бібліотеки методичних матеріалів, комп'ютерні тести та лабораторні практикуми тощо). Застосування викладачем таких форм роботи як відеолекції, вебінари, інтерактивні практикуми органічно поєднуються із традиційними лекціями, семінарами та практичними заняттями. Слід відмітити, що сама ідея змішаного навчання не відкидає традиційних методів та засобів навчання, тому уміння поєднати їх у своїй діяльності є важливим чинником педагогічної майстерності викладача у його новій ролі.

Висновки. Впровадження змішаної форми навчання у навчальному процесі вищих навчальних закладів може

стати одним із ключових напрямків модернізації вищої освіти, оскільки сприяє розвитку самостійної творчої діяльності, відкриває широкі можливості для здійснення самостійної роботи студентів під керівництвом викладача, стимулює одержання додаткових знань та їх закріплення, що дає можливість готувати конкурентоспроможних фахівців. Завдання змішаного навчання не в тому, щоб витиснути традиційне навчання «викладач-студент», а в тому, щоб ефективно інтегруватися в нього.

Перспективи подальших досліджень. Із застосуванням моделі змішаного навчання в навчальному процесі ВНЗ з'являється низка завдань організаційного характеру, вирішення яких потребує спеціального теоретичного дослідження та практичних розробок що до створення системи управління навчальним процесом при змішаній формі навчання.

Список використаних джерел

1. Балик, Н. Технологія змішаного навчання у процесі вивчення сучасних інформаційних технологій студентами хіміко-біологічних факультетів педагогічних університетів / Н. Балик, Г. Шмигер // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Сер. Педагогіка. – Тернопіль, 2011. – № 1. – С. 9-17.
2. Болюбаш Н.М. Використання сучасних інформаційних технологій у професійній підготовці економістів [Електронний ресурс] / Н.М. Болюбаш // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2009. – № 5 (13). – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em13/content/09bnmetv.htm>.
3. Доброштан О.О. Теоретичні та практичні аспекти упровадження комбінованого навчання вищої математики у вищих морських навчальних закладах / О.О. Доброштан. // Інформаційні технології в освіті. – Режим доступу: <http://ite.ksu.ks.ua/2012/>.
4. Коваль М., Шуневич Б. Електронне дистанційне і комбіноване навчання у львівських вищих освітніх закладах // Педагогіка і психологія професійної освіти: Науково-методичний журнал. – 2006. № 1. – С. 199-203
5. Козловська І.М. Теоретико-методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійно-технічної школи: дидактичні основи / І.М. Козловська – Львів, 1999. – 302 с.
6. Рапшевська Н.В. Змішане навчання як психолого-педагогічна проблема / Н.В. Рапшевська // Вісник Черкаського

університету. Випуск 191. Частина IV. Серія «Педагогічні науки», 2010. – С. 89-96.

7. Рашевська Н.В. Навчання вищої математики за моделлю змішаного навчання / Н.В. Рашевська // Проблеми математичної освіти: матеріали міжнародної науково-методичної конференції, 24-26 листопада 2010 р. – Черкаси: Видавничий відділ ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2010. – С. 280-281.

8. Смирнова-Трибульская Е.Н. Основы формирования информатических компетентностей учителей в области дистанционного обучения: [монография] / Е.Н. Смирнова-Трибульская; научный редактор: академик АПН Украины, д. пед. наук, проф. М.И. Жалдак. – Херсон: Айлант, 2007. – 704 с.

9. D. Randy Garrison and Norman D. Vaughan. Blended Learning in Higher Education: Framework, Principles, and Guidelines. Jossey-Bass. 2007. – 272 p.

Марина Навальна

**ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНІ ПАРАМЕТРИ
ТА ПРОФЕСІЙНЕ ВИКОРИСТАННЯ
ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ
РІЗНИХ ГАЛУЗЕЙ ЗНАНЬ**

Анотація. У статті проаналізовано використання юридичної термінології, екологічної та біологічно-географічної термінологічної лексики і термінів документознавства, психології, соціології та філософії в мові сучасних друкованих засобів масової інформації, визначено їхню стилістичну роль у публіцистиці. Проаналізовано особливості використання термінологічних сполук у мовленні документознавців, управлінців та інших спеціалістів, наголошено на складних випадках використання спеціальних термінів, акцентуючи увагу на іншомовних сполуках. Простежено тенденцію до дедалі ширшого використання таких спеціальних одиниць у всіх сферах життєдіяльності соціуму. Засвідчуємо, що тематичні групи цих термінів відкриті до поповнення і потребують подальших розвідок.

Ключові слова: термін, публіцистика, стилістична роль, позамовні чинники, професійне використання, тематичні групи, спеціальні одиниці.

Аннотация. В статье проанализировано использование